

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Sorular ve Cevaplar

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

The background of the page is a dark blue, almost black, field filled with a complex, overlapping geometric pattern. The pattern consists of various shapes like triangles, polygons, and curved lines, creating a sense of depth and movement. The colors range from deep navy to a slightly lighter, almost black, tone.

Sorular ve Cevaplar

Bu soru ve cevaplar Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'nce hazırlanmıştır.

Bu belge Mahkeme'yi bağlayıcı olmayıp, Mahkeme'nin çalışma yöntemine ilişkin genel bilgiler içermektedir.

Daha geniş bilgi için, Yazı İşleri Müdürlüğü'nce hazırlanan belgelere (İnternet sitesinden ulaşılabilir: www.echr.coe.int) ve özellikle Mahkeme İçtüzüğüne başvurulabilir.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ NEDİR?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Strazburg'da bulunan uluslararası bir yargı organıdır. Mahkeme, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'yi onaylamış olan Avrupa Konseyi'ne üye devlet sayısına eşit sayıda hâkimden oluşur. Bugün itibarıyla bu sayı 47'dir¹. Hâkimler, hiçbir devleti temsil etmeyip, Mahkeme'de kendi adlarına görev yaparlar. Başvuruların incelenmesinde Mahkeme'ye, özellikle üye devletlerin her birinden gelen hukukçulardan oluşan Yazı İşleri Müdürlüğü yardım eder (Hukukçular, "referander" ya da "raportörler" olarak da adlandırılmaktadırlar). Hukukçular, geldikleri devletten tamamen bağımsız olup, ne devletleri ne de başvuruçuları temsil ederler.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ NEDİR?

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, sadece Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin imzasına açık uluslararası bir antlaşmadır. Sözleşme, bir yandan Mahkeme'yi kurup onun çalışma yöntemini belirlerken, diğer yandan da, taraf devletlerin saygı gösterme konusunda yükümlülük altına girdikleri bir haklar ve garantiler listesine yer vermektedir.

¹ Bazı üye devletler Sözleşme'ye ek Protokollerin tamamını onaylamış değildir. Bu Protokoller, Sözleşme'de güvence altına alınan haklara ek yeni haklar öngören metinlerdir. Bu konuda Mahkeme'nin İnternet sitesinde geniş bilgi bulabilirsiniz.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ NE İŞ YAPAR?

Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni uygular. İşlevi Sözleşme'de öngörülen hak ve garantilere devletlerin saygı gösterip göstermediğini denetlemektir. Bu işlevi gerçekleştirebilmesi için, bireyler ya da bazen devletler tarafından yapılan somut bir şikâyetle ("başvuru" adı verilir) Mahkeme'ye başvurulmuş olması gerekir. Mahkeme, söz konusu hak ya da garantilerden biri ya da birkaçının bir devlet tarafından ihlal edildiğini tespit ederse, bir "karar" verir ve bu karar bağlayıcıdır: ilgili devlet söz konusu kararı uygulamak zorundadır.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NE NE ZAMAN BAŞVURABİLİRİM?

Sözleşme veya ek Protokollerde güvence altına alınan hak ve garantilerden herhangi birinin ihlalinin doğrudan ve kişisel olarak mağduru olduğunuzu düşünüyorsanız, Mahkemeye başvuruda bulunabilirsiniz. Ancak, söz konusu ihlal Sözleşme ile bağlı devletlerden biri tarafından gerçekleştirilmiş olmalıdır.

Sözleşme ve Ek Protokollerde Öngörülen Haklar Nelerdir?

Bu haklar özellikle:

- ☞ Yaşama hakkı;
- ☞ Özel hukuk ve ceza hukuku alanlarında adil yargılanma hakkı;
- ☞ Özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı;
- ☞ İfade Özgürlüğü;

- ☞ Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü;
- ☞ Etkili başvuru hakkı;
- ☞ Mal varlığına saygı hakkı;
- ☞ Oy verme ve seçimlere katılma hakkı.

Sözleşme ve Ek Protokollerde Öngörülen Yasaklar Nelerdir?

Bu yasaklar özellikle:

- ☞ İşkence ile insanlık dışı ve aşağılayıcı ceza ve muamelelerde bulunma yasağı;
- ☞ Yasadışı ve keyfi tutma yasağı;
- ☞ Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmada ayrımcılık yasağı;
- ☞ Bireylerin uyuşu bulunduğu devletin topraklarına girmesinin engellenememesi ve devletin kendi vatandaşlarını sınır dışı etme yasağı;
- ☞ İdam cezasının yasaklanması;
- ☞ Yabancıların toplu halde sınır dışı edilme yasağıdır.

BİR BAŞVURU YAPMAK İSTİYORUM: KOŞULLARI NELERDİR?

Beni İlgilendiren Koşullar Nelerdir?

- ☞ Avrupa Konseyi'ne üye devletlerden herhangi birinin vatandaşı olmak zorunda değilsiniz. Şikâyet ettiğiniz ihlalin bu devletlerden

birinin yetki alanında gerçekleşmiş olması yeterlidir. Bu yetki alanı, kural olarak ilgili devletin topraklarına denk gelmektedir.

- ☞ Gerçek veya tüzel kişi olabilirsiniz (şirket, dernek, vb.).
- ☞ Şikâyet ettiğiniz ihlalin kişisel ve doğrudan mağduru olmalısınız. Haksız olduğunu düşündüğünüz bir kanun ya da işlemde dolayı, genel bir şekilde şikâyette bulunamazsınız. Kendiniz dışındaki kişiler adına da şikâyette bulunamazsınız (Ancak, açıkça kimliği belli olan bir kişinin yasal temsilcisi olarak başvuruda bulunabilirsiniz).

Ulusal Yargı Organları Önünde Tamamlanması Gereken Ön Koşullar Var mıdır?

- ☞ Evet. Şikâyet ettiğiniz soruna çözüm oluşturacak nitelikteki tüm başvuru yollarını, söz konusu devlette tüketmiş olmanız gerekmektedir (bu durum, çoğunlukla yetkili mahkeme önünde dava açmak, gerektiğinde ilk derece mahkemesi kararını temyiz etmek ve hatta eğer varsa Yüksek Mahkeme ya da Anayasa Mahkemesi gibi yüksek yargı organlarına başvuruda bulunmak şeklinde ortaya çıkmaktadır).
- ☞ Bu başvuru yollarını tüketmiş olmanız yeterli değildir; ayrıca, şikâyetlerinizi (şikâyet ettiğiniz Sözleşme'ye aykırılıklar veya Sözleşme ihallerini) bu ulusal başvuru yolları çerçevesinde, somut bir şekilde ileri sürmüş olmanız da gerekmektedir.
- ☞ Başvurunuzu yapabilmemiz için, ulusal yargı organlarının vermiş olduğu kesin hükümden (genellikle, en üst yargı organı kararı) itibaren sadece altı aylık bir süreniz bulunmaktadır. Bu sürenin dolmasından sonra yapacağınız başvuruyu Mahkeme kabul edemez.

Kime Karşı Başvuruda Bulunabilirim?

- ☞ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal ettiğini düşündüğünüz ve Sözleşme ile bağlı olan (sizi doğrudan etkileyen bir eylem ya da

ihmalden sorumlu olan) bir ya da birden çok devlet aleyhine başvuruda bulunabilirsiniz.

- ☞ Şikâyet edilen işlem ya da eylemler, bu devlet ya da devletlerin kamu otoritelerince gerçekleştirilmiş olmalıdır (örneğin, bir mahkeme ya da bir kamu kurumu).
- ☞ Mahkeme, gerçek kişilere ya da ticarî şirketler gibi özel kuruluşlara karşı yapılan şikâyetlere bakmamaktadır.

Başvurum Hangi Konularla İlgili Olabilir?

- ☞ Başvurunuz, mutlaka Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen haklardan biriyle ilgili olmalıdır. Bu durum, çok çeşitli ihlal iddialarını kapsayabilmektedir. İşte birkaç örnek: tutuklu kişilere karşı yapılan işkence ve kötü muameleler, tutuklamanın kurallara uygunluğu, bir özel hukuk ya da ceza yargılamasının yürütülmesindeki aksaklıklar, Sözleşme'de öngörülen haklardan yararlanmada ayrımcılık yapılması, anne-babanın hakları, özel hayat, aile hayatı ve haberleşme özgürlüğüne saygı, konut dokunulmazlığı, bir fikrin açıklanmasına veya bir haberin iletilmesi ya da elde edilmesine getirilen kısıtlamalar, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü, sınır dışı edilme ve suçluların iadesi, mallara el konulması ve kamulaştırma.
- ☞ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dışındaki bir başka hukuksal metnin (örneğin, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi veya AB Temel Haklar Şartı) ihlal edildiği iddiasıyla Mahkeme önünde şikâyette bulunamazsınız.

EĞER KENDİMİ SÖZLEŞME'NİN İHLALİ NEDENİYLE MAĞDUR HİSSEDİYORSAM, MAHKEME'YE NASIL BAŞVURUDA BULUNMALIYIM?

Mahkemeye eksiksiz doldurulmuş ve imzalanmış başvuru formu² göndererek başvurunuzu yapabilirsiniz.

Başvuru formu ekinde ilgili belgeler ile şu adrese gönderilmelidir:

**The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex**

- ☞ Mahkeme'nin resmi dillerinden (İngilizce ve Fransızca) birini kullanabileceğiniz gibi, Sözleşme'yi onaylamış olan devletlerden birinin resmi dilinde de yazabilirsiniz.
- ☞ Başvuru formunu faks ile göndermeniz, Mahkeme'ye başvuruda bulunmak için Sözleşmede belirtilen süreyi kesmeyeceğinden, gereksizdir. Mahkeme sadece posta ile gönderilen başvuru formunun aslını dikkate almaktadır.
- ☞ Durumunuzu sözlü olarak ifade etmek için şahsen Strazburg'a gelmenize gerek yoktur. Böyle bir durumda, başvurunuz daha hızlı bir şekilde incelenmeyecek ve size hukuksal bir danışmanlık sunulmayacaktır.
- ☞ Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü, sizden şikâyet(ler)inize ilişkin ek bilgi, belge ya da açıklama isteyebilir.
- ☞ Başvuru formu elinize ulaştığı andan itibaren, onu dikkatlice ve okunaklı bir şekilde doldurup, en kısa sürede Mahkeme'ye göndermeniz gerekmektedir.

2 Başvuru formunu Mahkeme'nin internet sitesinden elde edebilirsiniz.

- ☞ İnternet sayfasındaki başvuru formunu bilgisayarınıza indirin, okunaklı ve özenli bir şekilde doldurun, imzalayarak en hızlı şekilde Mahkemeye gönderin. Başvuru formu şunları içermelidir:
 - Olayların ve şikâyetlerinizin kısaca özeti;
 - İhlal edildiğini düşündüğünüz ve Sözleşme'de güvence altına alınan hakların belirtilmesi;
 - Daha önce başvurduğunuz hukuki yollar;
 - Başvurunuzla ilgisi bulunan ve ilgili bütün kamu kurumları tarafından verilmiş olan kararların birer örneği (bu belgeler size geri verilmeyecektir, dolayısıyla, belgelerin sadece birer fotokopisini gönderiniz); ve
 - Başvurucu olarak sizin imzanız veya temsilcinizin imzası.
- ☞ Eğer kimliğinizin gizli kalmasını istiyorsanız, bu talebinizi gerekçelendirerek, Mahkeme'ye derhal bildirmelisiniz. Mahkeme Başkanı, talebinizin yerinde olup olmadığını inceledikten sonra, bu konuda bir karar verecektir.
- ☞ Başvurunuzun bu aşamasında bir avukat tarafından temsil edilmek zorunda değilsiniz. Ancak yine de bir temsilci aracılığıyla Mahkeme'ye başvurmak istiyorsanız, başvuru formunda yer alan Yetki Belgesi sayfasını doldurup imzalamanız gerekmektedir.

Mahkeme Önündeki Yargılamanın Usule İlişkin Temel Özellikleri Nelerdir?

- ☞ Yargılama usulü ilke olarak yazılıdır. Mahkeme'nin başvurunuzla ilgili aldığı bütün kararlardan yazılı olarak haberdar edileceksiniz. Duruşma yapılması istisnadır.
- ☞ Dosyanızın incelenmesi harçtan muaftır, dolayısıyla ücretsizdir.
- ☞ Her ne kadar başvurunuzun ilk aşamasında bir avukat tarafından temsil edilmek zorunda olmasanız da, başvurunuzun ilgili hükümete bildirilmesinden sonra bir avukata ihtiyaç duyacaksınız. Ancak, büyük

çoğunlukla başvurular hükümete bildirilmeden önce kabul edilemez bulunmakta ve reddedilmektedir.

- ☞ Siz sadece kendi masraflarınızı (avukatlık ücreti, araştırma ve yazışma giderleri gibi) yüklenmek zorunda kalacaksınız.
- ☞ Başvurunuzu yaptıktan sonra adli yardım talebinde bulunabilirsiniz. Bu yardımın verilmesi otomatik olmayıp, hemen verilmemekte, fakat yargılamanın ileriki bir aşamasında tahsis edilebilmektedir.

Mahkeme Önünde Prosedür Nasıl İşlemektedir?

- ☞ Mahkeme, öncelikle başvurunuzun kabul edilir olup olmadığını incelemektedir. Bu şu anlama gelmektedir: başvurunuzun Sözleşme'de öngörülen bazı koşulları karşılaması gerekmektedir. Eğer bu koşullar yerine getirilmemişse başvurunuz reddedilecektir. Eğer birden çok şikâyet ileri sürmüş iseniz, Mahkeme bunlardan bir ya da birkaçını kabul edip, diğerlerini reddedebilir.
- ☞ Eğer başvurunuz veya şikâyetlerinizden biri Mahkemece kabul edilemez bulunmuşsa, bu konudaki karar kesin olup, söz konusu karara karşı itiraz edilemez.
- ☞ Eğer başvurunuz veya şikâyetlerinizden biri kabul edilir bulunmuşsa, Mahkeme, tarafları (siz ve ilgili devlet) dostane çözüme varmaları konusunda teşvik etmektedir. Eğer dostane çözüme ulaşılamamışsa, Mahkeme başvuruyu esastan incelemeğe başlayarak, Sözleşme'nin ihlal edilip edilmediğine karar vermektedir.

Ne Kadar Zaman Beklemem gerekir?

- ☞ Mahkemenin hâlihazırdaki iş yükü dikkate alındığında, başvurunuzun Mahkeme tarafından ilk incelenmesinden önce bir yıllık bir süre geçmektedir. Bazı başvurular "acil" başvuru olarak değerlendirilip, öncelikli bir şekilde incelenebilir. Öncelikli inceleme, özellikle başvurucunun vücut bütünlüğünü tehdit eden yakın bir tehlikenin varlığı durumunda mümkün olabilmektedir.

NE ELDE ETMEYİ BEKLEYEBİLİRİM?

Mahkeme, eğer bir ihlal tespit ederse, size, bazı zararlarınızın telafisi amacıyla parasal bir karşılıktan ibaret olan "hakkaniyete uygun bir tatmine" karar verebilir. Ayrıca, haklarınızı aramak için yapmış olduğunuz masrafların ödemesini de ilgili devletten isteyebilir. Eğer ihlal bulunmadığına karar verilirse, sizden hiçbir ek masraf (özellikle savunan taraf olan devletin yapmış olduğu masraflar olmak üzere) talep edilmemektedir.

Not Edilmeli ki:

- ☞ Mahkeme, ulusal kararları ya da yasaları iptal etme yetkisine sahip değildir.
- ☞ Kendi verdiği kararların uygulanması da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yetkisinde değildir. Bu kararların uygulanmasının sorumluluğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne³ aittir. Bakanlar Komitesi kararların uygulanmasını denetleme ve muhtemel tazminatın başvurucuya ödenmesini gözetleme yükümlülüğü altındadır.

3 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi taraf Devletlerin Dışişleri Bakanları veya onların temsilcilerinden oluşur.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BENİM İÇİN NELERİ YAPAMAZ?

- ☞ Mahkeme, ulusal mahkemeler karşısında bir temyiz mercii gibi hareket etmemektedir. Ulusal mahkemeler önünde açtığınız davalarla ilgili yeniden bir yargılama da yapmamaktadır. Ulusal mahkeme kararlarını iptal etme, değiştirme veya düzelterek onama konusunda Mahkeme'nin herhangi bir yetkisi yoktur.
- ☞ Mahkeme, şikâyet ettiğiniz makamlar önünde sizin lehinize doğrudan bir müdahalede bulunmaz. Ancak, istisnai durumlarda geçici tedbirler alabilir. Mahkeme uygulamalarına göre, geçici bir tedbirin kararlaştırılması, sadece başvurunun fiziki zarara yol açar nitelikte ciddi bir riskle karşı karşıya bulunduğu durumlarda mümkündür.
- ☞ Mahkeme, size başvurunuzu kaleme almanız için avukat bulmanız ve/veya ücretini ödemeniz konusunda yardım edemez.
- ☞ Mahkeme, şikâyet ettiğiniz devlette yürürlükte olan yasal düzenlemeler konusunda da size bilgi veremez.

Sorular ve Cevaplar

European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex

www.echr.coe.int

